

صمیمیت معلم

صمیمیت مفهومی است که آلبرت محرابیان در سال ۱۹۶۹ مطرح کرد. او که یک روان‌شناس اجتماعی است، برای توضیح روابط اجتماعی، از رفتارهای کلامی و غیرکلامی که در ارتباطات فردی یا گروهی رخ می‌دهد استفاده کرده و به این مفهوم دست یافته است.

دکتر محمدرضا اسدی یونسی
عضو هیئت علمی دانشگاه بیرجند

**صمیمیت معلم،
رفتارهای کلامی
و غیر کلامی
او است که در
طول تعامل وی
با دانش آموزان
رخ می دهد
و می تواند به
نزدیکی جسمی
و روانی بین
آن ها منجر شود**

معلمان صمیمی بیشتر بر دانش آموزان تأثیر می گذارند و آن ها را به سمت کلاس و درس می کشانند. صمیمیت منجر به افزایش حضور دانش آموز در کلاس، ایجاد انگیزه و حفظ آن تا پایان کلاس و همچنین درک دانش آموز از قدرت بیان و وضوح گفتاری وی می شود (کلوسکی^۷، ۲۰۰۹).

رفتارهای صمیمی معلم از دو بخش کلامی و غیر کلامی تشکیل می شود، که به توضیح آن ها می پردازیم.

رفتارهای کلامی

آموزش و ارتباطات رشته هایی غیر قابل تفکیک اند و از سه بخش تدریس، یادگیری و محل یادگیری تشکیل شده اند. ارتباطات کلامی را می توان به دو بخش داخل کلاس و خارج از کلاس تقسیم کرد. صمیمیت کلامی در کلاس شامل تشویق دانش آموزان به صحبت کردن و بیان عقاید و نظراتشان است که این رفتارها رابطه مثبتی با انگیزه دانش آموزان دارد. در خارج از کلاس رفتارهای صمیمی همان در دسترس بودن معلم برای پرسش و صحبت کردن با او در مورد مسائل مختلف است (آیدین، میلر^۸، زیائوژون^۹، منتس^{۱۰}، لبلبیک^{۱۱}، ایلدیز^{۱۲} و ارکول^{۱۳}، ۲۰۱۳).

در کل این رفتارها شامل صحبت کردن در مورد اتفاق هایی که در خارج از کلاس رخ می دهد، گفت و گو قبل و بعد از کلاس، استفاده از طنز و شوخی برای جلب توجه دانش آموزان، تشویق آنان به فعالیت در کلاس، سوال پرسیدن، نام بردن دانش آموزان با اسم، تعریف و تمجید از کار آن ها و دادن بازخورد به آنان است (بوزکایا و آیدین، ۲۰۰۷). صمیمیت کلامی به طور مستقیم اشاره دارد به عبارات کلامی استفاده شده توسط معلم که میزان محبوبیت او را در بین دانش آموزان مشخص می کند. صمیمیت کلامی منجر به ایجاد انگیزه در دانش آموزان برای شناخت، یادگیری و تمایل به شرکت در جلسات کلاس می شود (ولز^{۱۴} و کانو^{۱۵}، ۲۰۰۸).

منظور از صمیمیت، نزدیکی جسمی و روانی با افرادی است که با آن ها در ارتباط هستیم. اندرسن^۱ (۱۹۷۹) این مفهوم را به صورت آموزش ارتباطات معرفی کرده است. بررسی او نشان می دهد که دانش آموزان دارای معلمان صمیمی نگرش مثبتی به معلم، محتوای درس و انجام آن دارند. صمیمیت معلم یک موضوع مورد علاقه در آموزش و پرورش جهان در طی بیست سال گذشته بوده است. تحقیقات نشان می دهد که صمیمیت معلم بر انگیزه دانش آموزان تأثیر گذار است. صمیمیت را می توان برای توصیف ویژگی های مثبت معلم استفاده کرد. بنابراین صمیمیت معلم، رفتارهای کلامی و غیر کلامی اوست که در طول تعامل وی با دانش آموزان رخ می دهد و می تواند به نزدیکی جسمی و روانی بین آن ها منجر شود. (نقل در محمود و یاکوب، ۲۰۰۷).

صمیمیت منجر به استفاده از کلماتی می شود که احساس نزدیکی جسمی و روانی میان افراد را بهبود می بخشد. به عنوان مثال استفاده از کلمه «ما» به جای «من و شما» منجر به نزدیکی بین دو نفر می شود. دانش آموزان در کلاس درس از معلم انتظار دارند که نگرش مثبتی به یادگیری داشته باشد و تعامل بیشتری را با آن ها به نمایش گذارد. صمیمیت اثرات قابل توجهی از رضایت را در فراگیران، در رابطه با معلم و محیط یادگیری، ایجاد می کند (بوزکایا^۲ و آیدین^۳، ۲۰۰۷).

در «نظریه رویکرد اجتناب» مردم به انجام چیزهایی تمایل دارند که از آن ها لذت می برند و برعکس از چیزهایی که استنباط ترس یا درد از آن ها دارند اجتناب می کنند. این نظریه در مورد روابط معلم و دانش آموز نیز صادق است. هنگامی که معلم با دانش آموزانش با صمیمیت رفتار می کند، این احساس را در آن ها ایجاد می کند که همیشه در دسترس آن ها است و هر موقعی که بچه ها درصدد ارتباط با او باشند با روی باز از آن ها استقبال خواهد کرد، بنابراین به طرف معلم جذب می شوند؛ برعکس، اگر معلم صمیمی نباشد دانش آموزانش از ارتباط با او اجتناب می کنند (ویلیامز^۴، ۲۰۱۰).

معلمانی که رفتارهای غیر صمیمی دارند، مانند صحبت کردن به صورت یکنواخت یا با لحن مبهم، ایستادن در پشت میز، شخصیت خشک و علاقه نشان ندادن برای بحث و گفت و گو و ... در فراگیران خود ایجاد اضطراب می کنند و موجب می شوند دانش آموزان از کلاس تجربه منفی کسب کنند (هویر، ۲۰۱۱).

کلی^۵ و گورهام (۱۹۸۸) نشان دادند که صمیمیت با فرایند حافظه، بخصوص در مرحله فراخوان اطلاعات، رابطه دارد. تماس چشمی و فیزیکی به حافظه کوتاه مدت کمک می کند که در فراخوانی اطلاعات بهتر عمل کند. صمیمیت به طور کلی موجب افزایش علاقه و عملکرد تحصیلی می شود (نقل در ساچو^۶، ۲۰۰۵).

رفتارهای غیر کلامی

در فاصله نزدیک به شخص مخاطب و پوشیدن لباس مناسب است (نقل در آیدین و همکاران، ۱۳۰۲). بسیاری از تحقیقات نشان می‌دهد که رفتار غیر کلامی معلم فرایند یادگیری را بهبود می‌بخشد، نگرش مثبتی در دانش‌آموزان نسبت به درس ایجاد می‌کند، تعامل بین معلم و دانش‌آموز را افزایش می‌دهد و یادگیری عاطفی را از طریق افزایش انگیزه بالا می‌برد (اوزمن^{۱۷}، ۲۰۱۱). در ادامه **مقیاس رفتارهای صمیمی معلم**، در جدول درج شده است. این مقیاس می‌تواند به عنوان راهنمای معلم و معیاری برای ارزیابی میزان صمیمیت وی باشد.

صمیمیت غیر کلامی را نیز برای اولین بار محرابیان^{۱۶} (۱۹۶۹) برای توصیف رفتارها و تعاملات غیرشفاهی مطرح کرد. صمیمیت از طریق رفتارهای کلامی یا غیر کلامی یا هر دوی آن‌ها ایجاد می‌شود اما مؤثرترین آن از طریق ارتباطات غیر کلامی به وجود می‌آید. رفتارهای صمیمی غیر کلامی برای آموزش در کلاس‌های درس شامل، ایجاد و حفظ تماس چشمی، استفاده از حرکات دست، راه رفتن در اطراف کلاس درس، وضعیت بدنی آرام، استفاده از تن صدایی مختلف در موقع صحبت کردن، لبخند زدن، تأیید دیگران، اجازه صحبت کردن به دانش‌آموزان دادن، با نشاط و پرنرژ بودن، ایستادن

ردیف	الف. رفتارهای غیر کلامی در حین تدریس و صحبت با دانش‌آموزان ...	۱	۲	۳	۴	۵
۱	از حرکات دست‌ها و بازوها استفاده می‌کنم	۱	۲	۳	۴	۵
۲	دست بر شانه یا بازوان دانش‌آموزان می‌گذارم	۱	۲	۳	۴	۵
۳	از لحن صدای یکنواخت یا کسل کننده استفاده می‌کنم	۱	۲	۳	۴	۵
۴	نگاهم را به این طرف و آن طرف می‌اندازم	۱	۲	۳	۴	۵
۵	زمانی که افراد به من نزدیک می‌شوند، من از آن‌ها دور می‌شوم	۱	۲	۳	۴	۵
۶	وضعیت بدنی راحت و آرامی دارم	۵	۴	۳	۲	۱
۷	آخم می‌کنم	۱	۲	۳	۴	۵
۸	از تماس چشمی اجتناب می‌کنم	۱	۲	۳	۴	۵
۹	وضعیت بدنی ناراحت و ناآرامی دارم	۵	۴	۳	۲	۱
۱۰	نزدیک آن‌ها می‌نشینم یا می‌ایستم	۱	۲	۳	۴	۵
۱۱	صدایم یکنواخت و کسل کننده است	۵	۴	۳	۲	۱
۱۲	از لحن صدای متنوعی استفاده می‌کنم	۱	۲	۳	۴	۵
۱۳	از حرکات بدنی (سر و دست) استفاده می‌کنم	۱	۲	۳	۴	۵
۱۴	سرزننده و بانشاط هستم	۵	۴	۳	۲	۱
۱۵	حالت چهره‌ام آرام و موقر است	۱	۲	۳	۴	۵
۱۶	به سمت آن‌ها می‌روم تا به آن‌ها نزدیک‌تر شوم	۱	۲	۳	۴	۵
۱۷	مستقیم به آن‌ها نگاه می‌کنم	۱	۲	۳	۴	۵
۱۸	رسمی و خشک هستم	۵	۴	۳	۲	۱
۱۹	تنوع زیادی در صدایم دارم	۱	۲	۳	۴	۵
۲۰	از تکان دادن سر و دست اجتناب می‌کنم	۵	۴	۳	۲	۱
۲۱	به سمت آن‌ها متمایل می‌شوم	۱	۲	۳	۴	۵
۲۲	وقتی با افراد صحبت می‌کنم چشم در چشم آن‌ها باقی می‌مانم	۱	۲	۳	۴	۵
۲۳	وقتی با افراد صحبت می‌کنم، سعی می‌کنم نزدیک آن‌ها نباشم (ننشینم و نایستم)	۵	۴	۳	۲	۱
۲۴	وقتی با افراد صحبت می‌کنم، از آن‌ها دور می‌شوم	۵	۴	۳	۲	۱
۲۵	وقتی با افراد صحبت می‌کنم، لبخند می‌زنم	۱	۲	۳	۴	۵
۲۶	وقتی با افراد صحبت می‌کنم از دست زدن به آن‌ها اجتناب می‌کنم	۵	۴	۳	۲	۱

صمیمیت از طریق
رفتارهای کلامی یا
غیر کلامی یا هر دوی
آن‌ها، ایجاد می‌شود
اما مؤثرترین آن
از طریق ارتباطات
غیر کلامی به وجود
می‌آید

مقیاس رفتارهای صمیمی معلم

در جدول جملاتی که توصیف‌کننده عملکرد یک معلم است آورده شده است. هر عبارت را با دقت بخوانید، و نظر خود را در خصوص صحت آن و یا مطابقت هریک با خودتان، با گذاشتن علامت [X] مشخص نمایید. نحوه نمره‌گذاری هر عبارت در پاسخ‌نامه مشخص شده

است. نمرات همه سؤال‌ها با هم جمع می‌شود. حداقل و حداکثر نمره در مقیاس رفتارهای غیر کلامی به ترتیب برابر با ۲۶ و ۱۳۰ و در مقیاس رفتارهای کلامی به ترتیب ۱۵ و ۷۵ می‌باشد. نمره بالا حاکی از صمیمیت بیشتر شماس.

* پی‌نوشت‌ها

1. Andersen
2. Bozkaya
3. Aydin
4. Williams
5. Kelee
6. Saechou
7. Cluskey
8. Miller
9. Xiaojun
10. Menten
11. Leblebici
12. Yildiz
13. Erkul
14. Velez
15. Cano
16. Mehrabian
17. Ozmen

ردیف	رفتارهای کلامی	۱	۲	۳	۴	۵
۱	از مثال شخصی استفاده می‌کنم و یا درباره تجربیات خودم در خارج از کلاس صحبت می‌کنم			۳	۴	۵
۲	سؤال می‌پرسم یا دانش‌آموزان را تشویق به صحبت می‌کنم		۲	۳	۴	۵
۳	بر اساس چیزی که یک دانش‌آموز مطرح می‌کند، وارد بحث می‌شوم حتی اگر آن چیز بخشی از سخنرانی‌ام نباشد		۲	۳	۴	۵
۴	در کلاس شوخی می‌کنم		۲	۳	۴	۵
۵	قبل یا بعد از کلاس با دانش‌آموزان به صورت انفرادی وارد گفت‌وگو می‌شوم		۲	۳	۴	۵
۶	به کلاس به عنوان کلاس من یا آنچه من انجام می‌دهم اشاره می‌کنم		۴	۳	۲	۱
۷	به کلاس به عنوان کلاس ما یا آنچه ما انجام می‌دهم اشاره می‌کنم		۲	۳	۴	۵
۸	در مورد کارهای دانش‌آموزان، از طریق یادداشت گذاشتن یا به صورت شفاهی بازخورد می‌دهم		۲	۳	۴	۵
۹	از دانش‌آموزان می‌خواهم به سؤال‌ها پاسخ دهند، حتی اگر مایل به صحبت نباشند		۴	۳	۲	۱
۱۰	از دانش‌آموزان می‌خواهم احساس خود را درباره تکالیف، زمان انجام آن یا موضوع مورد بحث، بیان کنند		۲	۳	۴	۵
۱۱	سؤال‌هایی می‌پرسم که پاسخ‌های مشخص و درستی دارند		۴	۳	۲	۱
۱۲	سؤال‌هایی می‌پرسم که مستلزم بیان دیدگاه‌ها و نقطه نظرات هستند		۲	۳	۴	۵
۱۳	کارها، فعالیت‌ها یا اظهار نظرهای دانش‌آموزان را مورد تعریف و تمجید قرار می‌دهم		۲	۳	۴	۵
۱۴	نقص‌ها و اشتباهات در کارها، فعالیت‌ها یا اظهار نظرات دانش‌آموزان را مورد انتقاد قرار می‌دهم یا به آن‌ها تذکر می‌دهم		۴	۳	۲	۱
۱۵	دانش‌آموزان را با اسم کوچک مورد خطاب قرار می‌دهم		۲	۳	۴	۵